

Az Alkotmánybíróság döntésének tájékoztató jelleggel közzétett, nem hivatalos szövege. A hivatalos közzétételre a Magyar Közlönyben, illetve az Alkotmánybíróság Határozatai című hivatalos lapban kerül sor.

IV/1608/2015.

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Alkotmánybíróság a Pécsi Ítéltábla Gf.V.40.033/2014/15. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

Indokolás

I.

- [1] 1. Az indítványozó gazdasági társaság (a továbbiakban: indítványozó) az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének *d*) pontja, valamint az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, melyben a Pécsi Ítéltábla Gf.V.40.033/2014/15. számú ítéletének a megsemmisítését kérte, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére hivatkozva.
- [2] 2. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügynek az indítvány elbírálása szempontjából lényeges elemei a következők.
- [3] Az indítványozó 2007-ben bányászati jog átruházási megállapodással, az illetékes bányakapitányság átruházást jóváhagyó határozata alapján megszerezte egy bányatelken tőzeg kitermelésére a bányászati tevékenység gyakorlásának a jogát. 2008-ban a bányatelken az egyik autópálya nyomvonalát fektették le, és ugyanekkor kiépítésre került egy, az autópálya fölött átívelő átjáró, valamint az átjáróhoz oda- és elvezető külterületi mellékút. A külterületi mellékút kiépítése következtében az indítványozó meghatározott helyrajzi számú ingatlanokon kitermelési tevékenységet nem végezhetett, bányászati jogát nem gyakorolhatta, ebből eredően őt kár érte. Az indítványozó a kártérítés megfizetése érdekében pert (a továbbiakban: előzményper) indított, melynek során az elsőfokon eljáró bíróság közbenső ítéletével megállapította az alperes kártérítési felelősségét, azonban a másodfokon eljáró Pécsi Ítéltábla, valamint a felülvizsgálati bíróságként eljáró Kúria a keresetet elutasította. A bíróságok az elutasító döntésüket arra alapították, hogy az indítványozó jogelődje, a bányászati jog akkori jogosultja és az Állami Autópálya Kezelő Rt. 2002. december 4-én

kártalanítási szerződést kötött, melyet 2003-ban két alkalommal módosított. A szerződés alapján az akkori jogosult többszáz millió forint átalány kártalanításban részesült, amelynek fejében tudomásul vette, hogy az érintett ingatlanokon bányászati jogát nem, vagy csak korlátozottan gyakorolhatja, egyúttal minden további kártalanításról, kártérítésről vagy egyéb ellenértékről lemondott. A bíróságok megállapítása szerint az indítványozó kártalanításra nem jogosult, mivel bányászati jogelődje jogáról kártalanítás fejében lemondott, ezért bányászati jogát az indítványozóra sem ruházhatta át. A jogelőd a bányatelek minősítés törléséhez hozzájárult; a szerződéses szándék vizsgálata szempontjából közömbös, hogy később a bányatelek minősítés nem került törlésre.

- [4] Az indítványozó az előzményperben hozott jogerős döntést követően ismételt keresetet nyújtott be az illetékes bírósághoz, melyben a 2002. december 4-én kötött szerződés és módosításai érvénytelenségének a megállapítását kérte arra hivatkozással, hogy a szerződés a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény (a továbbiakban: Btv.) 3. §-ába, illetve 26. § (11) és (14) bekezdésébe ütközik, ezért a polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 200. § (2) bekezdésének értelmében semmis. Az indítványozó vitatott kérdésnek tartotta, hogy a hivatkozott szerződés kártalanítási vagy adásvételi szerződés-e. Az elsőfokon eljáró bíróság a keresetet elutasította. A tényállás megállapítása során hivatkozott az előzményperben hozott döntésekben foglalt megállapításokra. „A bíróság a tényállást a felek a felülvizsgált, jogerős ítéletben rögzített tényállással egyezően határozta meg. A felek között a releváns tényeladások tekintetében vita nem volt, kizárólag jogkérdésben kellett döntenie”. Az indítványozó azon bizonyítási indítványát, amelyben az alperest a jogelőd által kibocsátott számla benyújtására kérte kötelezni, az alábbiak miatt utasította el: „a korábbi perben elbírált azon ítéleti megállapítást jelen ügyben a felperes [indítványozó] nem tehetné vitássá, hogy a [... jogelődje] és az Állami Autópálya Kezelő Részvénytársaság között kártalanítási szerződés jött létre”.
- [5] A bíróság megállapította, hogy a szerződés nem vitathatóan kártalanítási szerződésnek minősül, függetlenül az abban foglalt szóhasználatától. Nem ellentétes a Btv. hivatkozott rendelkezéseivel, mivel azok (és más jogszabály) nem zárják ki azt, hogy két magánjogi jogalany egymással kártalanítási szerződést kössön. A kártalanítási szerződés létrejötte és érvényessége független attól, hogy kivett helylye nyilvánítás esetén milyen feladatkört telepít a törvény az érintett hatóságra.
- [6] Az elsőfokú bíróság ítéletével szemben az indítványozó fellebbezést nyújtott be, majd az illetékes bíróság, a Pécsi Ítéltábla kizárását kezdeményezte elfogultságra hivatkozva. A Kúria a Pécsi Ítéltábla kizárását megtagadta, mivel a kérelem „nem tartalmazott olyan objektív tény, amely alapján megállapítható lett volna, hogy az adott eljárásban az ügy pártatlan, tárgyilagos megítélése nem biztosított a magukat elfogulatlanoknak valló bírák nyilatkozatával szemben”. (Ld. a Pécsi Ítéltábla Gkk.VI.40.004/2015/. számú végzése) Az indítványozó ezt követően arra hivatkozással

kérte a per tanácselnökének kizárását, hogy ő az előzményperben az ítélező bírói tanács előadó bírója volt. Ezért – az indítványozó nézete szerint – mivel korábban is ő ellenében döntött, várhatóan ebben a perben is a hátrányára fog döntést hozni, így ő „esélyegyenlőtlenséggel indul”. A bíró úgy nyilatkozott, hogy nem érzi magát elfogultnak; a bíróság a kizárás iránti kérelmet megtagadta.

- [7] A Pécsi Ítéltábla az alkotmányjogi panasszal támadott, Gf.V.40.033/2014/15. számú ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- [8] 3. Az indítványozó ezt követően fordult az Alkotmánybírósághoz alkotmányjogi panasszal és ezzel párhuzamosan felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Kúriához. A Kúria – az Alkotmánybíróság megkeresésére – megküldte a döntését, mely a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. A Kúria döntéséből megállapíthatóan az indítványozó a felülvizsgálati kérelmében (határidőben) nem hivatkozott arra, hogy ügyében kizárt bíró járt el, nem kifogásolta a bíró kizárása iránti kérelmének a megtagadását. Az indítványozó alkotmányjogi panaszát a Kúria ítéletére nem terjesztette ki.
- [9] Az indítványozó alkotmányjogi panaszában azt kifogásolta, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt, a törvényes, pártatlan bíróhoz való joga sérült a másodfokú eljárás során. Hivatkozott arra, hogy már az 1868. évi LVI. törvénycikk, az 1911. évi I. törvénycikk és az 1896. évi XXXII. törvénycikk is biztosította a bírósághoz fordulás jogát, a bírák pártatlanságát és függetlenségét a kizárási és összeférhetetlenségi szabályokon keresztül. Hivatkozott arra, hogy mind az Alaptörvény, mind az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, mind az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv tartalmazza a független és pártatlan bírósághoz és a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogot. Rámutatott arra, hogy eljárása során az Alkotmánybíróság is tekintetbe veszi az Emberi Jogok Európai Bíróságának az esetjogát és következetes gyakorlata szerint a pártatlanság, az elfogulatlan és tisztességes eljárás alkotmányos követelmény. Hivatkozott az Alkotmánybíróság több, a tisztességes eljárással, a bíróságok pártatlanságával (és annak látszatával) kapcsolatos döntésére.
- [10] Álláspontja szerint azért sérült a tisztességes eljáráshoz való joga, mert a másodfokú döntés meghozatalában törvény által kizárt bíró vett részt. E körben a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló korábban hatályban volt és jelenleg hatályos törvények rendelkezéseire hivatkozott [régii Bjt. 72. § és Bjt. 116. § (3) bekezdés], mely szerint nem vehet részt az ügy elbírálásában az, aki az első fokú eljárásban részt vett.
- [11] E körben hivatkozott arra, hogy az elsőfokú bíróság „a tényállást a felek a felülvizsgált, jogerős ítéletben rögzített tényállással egyezően határozta meg”; a hivatkozott, az előzményperben hozott jogerős ítélet meghozatalában viszont

– előadó bíróként – részt vett az alkotmányjogi panasszal támadott ítéletet hozó bírói tanács elnöke. Az indítványozó rámutatott arra, hogy a bírói gyakorlat azt mutatja, hogy „az ügy első fokú elintézése alatt nemcsak a megtámadott érdemi határozat meghozatalában való részvételt, hanem minden olyan eljárási cselekményt érteni kell, amely az érdemi döntés meghozatalához vezetett, vagy arra kihatással lehetett”. E körben a következő döntésekre hivatkozott: BH1991.154., BH1978.489., BH1997.214., BH2002.461. Az indítványozó álláspontja szerint a Bjt. kizárásra vonatkozó szabályai már a másodfokú eljárásban való részvételt is tiltják a tanács elnöke részére; a Pécsi Ítéletábrának – az indítványozó elfogultsági kérelme alapján – módja lett volna a kizárási okra figyelemmel lenni. Azzal, hogy ezt nem tette meg, megsértette az indítványozó tisztességes eljáráshoz való jogát. Hivatkozott a 67/1995. (XII. 7.) AB határozatra, mely szerint: „A pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítéletmentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében.” (ABH 1995, 346, 347.)

- [12] Az indítványozó kérte az Alkotmánybíróság intézkedését abban a körben, hogy az eljárási illeték és a perköltség fizetésére vonatkozó kötelezettsége az eljárás befejezéséig felfüggesztésre kerüljön.

II.

- [13] Az Alaptörvény indítványban hivatkozott rendelkezése a következő:
„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

III.

- [14] 1. Az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság először az alkotmányjogi panasz befogadásáról dönt, melynek során az eljáró tanács vizsgálja, hogy az indítvány megfelel-e az alkotmányjogi panasz befogadhatóságára vonatkozó törvényi – formai és tartalmi – feltételeknek.
- [15] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítvány határidőben érkezett, az indítványozó érintettnek tekinthető és a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette.
- [16] 2. Az Abtv. 29. §-a az alkotmányjogi panasz befogadásának további feltételét határozza meg, melynek értelmében a testület „az alkotmányjogi panaszt a bírói

döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be.” Az Alkotmánybíróság e feltételeket alternatív törvényi feltételnek tekinti, azaz bármelyik igazolt fennállta esetén az alkotmányjogi panaszt be kell fogadni.

- [17] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítványozó által állított azon körülmény, hogy ügyének elbírálásában törvény által kizárt bíró vett részt, amennyiben igaznak bizonyul, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének olyan súlyos sérelmét jelenti, amely megalapozza az ítélet megsemmisítését. Az, hogy a másodfokú eljárásban valóban olyan bíró vett-e részt, aki az elsőfokú eljárásnak is részese volt, csak érdemi vizsgálat során dönthető el, ezért az Alkotmánybíróság az indítványt befogadta.

IV.

- [18] Az indítvány nem megalapozott.

- [19] 1. Az Alkotmánybíróság számos döntésében foglalkozott az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt, pártatlan bírósághoz való joggal, e körben gyakorlata töretlen: „[a] pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján is – az eljárás alá vont személy iránti előítéletmentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében (ABH 1995, 346, 347.). A pártatlanság kérdését objektív és szubjektív nézőpontból egyaránt vizsgálni kell. A pártatlanság egyrészt azt a követelményt támasztja, hogy a bíróság tagjai személyes előítéletektől mentesek legyenek, másrészt – objektív nézőpontból vizsgálva – megvan-e a pártatlanság megfelelő látszata [vö. 67/1995. (XII. 7.) AB határozat, ABH 1995, 346.; 32/2002. (VI. 4.) AB határozat, ABH 2002, 153.; 17/2001. (VI. 1.) AB határozat, ABH 2001, 222.]” {3109/2013. (V. 17.) AB végzés, Indokolás [7]}

- [20] Az Alkotmánybíróság döntéseiben a polgári perrendtartásról szóló 1959. évi III. törvényben (a továbbiakban: Pp.) szabályozott kizárási okokat két, jól elkülöníthető csoportra: az abszolút és a relatív kizárási okokra osztotta (ld. pl. 215/B/1999. AB határozat, ABH 2001, 1067.)

- [21] 2. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az alkotmányjogi panasszal támadott döntéshozatali eljárás során nem az indítványozó által hivatkozott Bjt., hanem a Pp. kizárási szabályaira kell figyelemmel lenni. A Pp. 15. § (1) bekezdése szerint „A per másodfokú elintézéséből ki van zárva az a bíró is, aki a per első fokú elintézésében részt vett.” Az általános kizárási szabályokat a Pp. 13. §-a tartalmazza; e körben a jelen ügy vonatkozásában az (1) bekezdés e) pontja tekinthető relevánsnak:

„Az ügy elintézéséből ki van zárva, és abban mint bíró nem vehet részt: (...) e) az, akitől az ügynek tárgyilagosa megítélése egyéb okból nem várható (elfogultság)“.

- [22] Az indítványozó a Pécsi Ítéltáblához benyújtott, az eljáró bírói tanács elnökének kizárására vonatkozó kérelmét – az iratokból kitűnően – a Pp. 13. § (1) bekezdésének e) pontja szerinti, relatív kizárási okra alapította. Az indítványozó nézete szerint „olyan objektív, megkérdőjelezhetetlen tény fedezett fel, amely az elfogultsági kérelmet egyértelműen megalapozza“. Mivel a bíró „korábban is a felperes [indítványozó] ellenében döntött, ezért várhatóan a jelen perben is a felperes hátrányára fog döntést hozni. Így a felperessel szemben elfogult, a felperes »esélyegyenlőtlenséggel indul«“. A Pécsi Ítéltábla a kérelmet e körben bírálta és utasította el.
- [23] Az indítványozó alkotmányjogi panaszában már nem relatív, hanem abszolút kizárási okként hivatkozott arra a tényre, hogy az eljáró tanács elnöke az előzményperben részt vett; állítása szerint az elsőfokú döntés meghozatala során a tényállás megállapítására az előzményper alapján került sor, ezért a kifogásolt bíró részese volt az elsőfokú eljárásnak és így törvény alapján kizárt bíró.
- [24] 3. A fentiekből következően az Alkotmánybíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a konkrét ügyben értelmezhető-e olyan tágan a Pp. 15. § (1) bekezdésében foglalt, a per elsőfokú elintézésében való részvétel, hogy abba az is beletartozik, hogy a bíró egy olyan előzménypernek volt a részese, amelyben foglalt megállapításokra az elsőfokú ítélet aktívan épít. Az indítványozó a pártatlanság sérelmét az elsőfokú bíróságnak az Indokolás I. rész 2. és 3. pontjában is idézett egyetlen mondatára építette, mely szerint a bíróság a tényállást az előzményperben rögzített tényállással megegyezően állapította meg.
- [25] Az indítványozó hivatkozott döntvényekre (BH-kra), azonban az azokban foglalt jogi helyzet nem egyezik meg az indítványozó ügyében foglalt jogi helyzettel. Az egyik esetben a megyében működő valamennyi bíró kizárására saját elfogultsági bejelentésük következtében került sor, míg a többi esetben a kizárt bírák valamilyen módon részt vettek az ügy elsőfokú elintézésében. „Az elsőfokú elintézésben történő részvételnek minősül az olyan perbeli cselekmények végzése, amelyek az érdemi döntést célozták, vagy arra kihatással lehettek“. Az indítványozó esetében a kifogásolt bíró semmilyen eljárási cselekményt nem végzett az elsőfokú eljárásban.
- [26] A konkrét ügyben az előzményperben megállapított tényállás annyiban foglalható össze, hogy az indítványozó jogelődje és az Állami Autópálya Kezelő Rt. között létrejött szerződés következtében a jogelőd kártalanítása megtörtént és ezért az indítványozót már nem illet meg kártalanítás. Az elsőfokú bíróság szerint ez *res iudicata*-t jelent abban, az indítványozó által vitatott kérdésben is, hogy a felek adásvételi vagy kártalanítási szerződést kötöttek-e. Utóbb már maga az indítványozó sem hivatkozott az elsőfokú ítélettel szemben benyújtott fellebbezésében arra, hogy a bíróság tévesen állapította meg a szerződés típusát; érvelését a kártalanítási szerződés érvénytelensége tekintetében fejtette ki.

- [27] Ha a tényállás valamely eleme tekintetében az előzményper a *res iudicata* kötőerejével köti az eljáró bíróságot, akkor azt a másodfokú bíróság sem bírálhatja felül. Emiatt nincsen jelentősége annak, hogy az előzményperben hozott döntést ki hozta. A Pp. 15. § (1) bekezdésében foglalt kizáró ok lényegi eleme, hogy saját döntését ne bírálhassa felül a másodfokon eljáró bíróság. Ez a helyzet jelen ügyben semmiképpen nem állhat elő.
- [28] A fentiekből következően az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó által állított, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében szabályozott, a tisztességes eljáráshoz, pártatlan bírósághoz való jogának a sérelme nem merülhetett fel. Nem állapítható meg az sem tehát, hogy az indítványozó ügyének elbírálásában törvény által kizárt bíróság vett részt, mivel a Pp. 15. § (1) bekezdésében foglalt szabályozás nem értelmezhető olyan széles körűen, mint ahogyan azt az indítvány teszi.
- [29] A fentiekben kifejtetteket figyelembe véve az Alkotmánybíróság – az Abtv. 47. § (1) bekezdése és az 56. § (1)–(2) bekezdései, 63. §-a, valamint az Ügyrend 5. § (1) és (2) bekezdései, 31. § (6) bekezdése alapján eljárva – az indítványt elutasította.
- [30] 4. Az Abtv. 61. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság kivételesen, az ott felsorolt okokból hívhatja fel a bíróságot a kifogásolt döntés végrehajtásának felfüggesztésére. Jelen ügyben az Alkotmánybíróság az eljárás megindulásakor nem tartotta indokoltnak ezt a kivételes, az eljárási illeték és a perköltség fizetésére vonatkozó kötelezettség felfüggesztésének kezdeményezésére irányuló eljárást, az indítvány elutasítása következtében pedig már nem kellett e kérdésről rendelkeznie.

Budapest, 2017. december 5.

Dr. Salamon László s. k.,
tanácsvezető,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné Dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró